

PROFESIJA NASTAVNIK NAPREDOVANJE U STRUCI - IZAZOVI I NEDOUMICE

Priznanje uzornima ili - upornima?

Piše
Katica Molnar
 stručna suradnica pedagoginja
 SŠ Isidora Kršnjavoga, Našice

Iznimno složena i vrijedna djelatnost odgoja i obrazovanja mladih naraštaja, kao temelj i polazište osobnog i društvenog napretka, godinama je bila rijetka djelatnost u kojoj nema nikakvog vrednovanja niti mjerjenja kvalitete rada, a time, niti osobnoga napredovanja svih onih vrijednih entuzijasta i kompetentnih stručnjaka među nastavnim osobljem.

Napredovanje u struci za učitelje i nastavnike regulirano je Pravilnikom o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu iz 1995. godine (Narodne novine, 89/95, 148/99, 20/05). No u stvarnosti se čini kao da je prvočna ideja o napredovanju u zvanju, kojom će nastavnici imati „pravo i obvezu na rad djelom radnog vremena za potrebe Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa na poslovima stručno-pedagoškog nadzora, mentorstva pripravnim, stručnog usavršavanja i rada na drugim poslovima u skladu s odlukom ministra znanosti, obrazovanja i športa“ (čl. 20. Pravilnika), nekako zagubljena. Ima li to veze s dugo godina najačljivanim licenciranjem i trajnim najavama promjena školskog sustava, ne znamo.

Što kaže Pravilnik o napredovanju?

Neosporno, i u školama kao i svakome drugome poslu postoje i „radnici“, i „majstori“, i „umjetnici“. Nažalost, mnoštvo je onih koji „znaju, mogu, hoće“ i izdvajaju se po tome u pozitivnom smislu, ali se dogodi da provedu i cijeli radni vijek, a da ne napreduju u zvanju ako osobno to ne pokrenu, jer njihovo napredovanje često ne potiču sustavno ni ravnatelji, ni stručne službe ni prosvjetni savjetnici.

Podsjetimo se, svrha je ovog Pravilnika (čl. 2.): utvrđeni kriterije vrednovanja rada učitelja i nastavnika koji svojom stručnošću, odnosno ljudskim, pedagoškim i metodičkim odlikama, postižu uzorne rezultate u nastavnom radu, izvannastavnim aktivnostima i izvannastavnom stručnom radu te pridonose unaprjeđivanju procesa poučavanja, razvoju cjelokupne odgojno-obrazovne djelatnosti škole i hrvatskoga školstva. Elementi za vrijednovanje stručnosti i kvalitete rada su (čl. 4.): uspješnost u radu s učenicima, izvannastavni stručni rad, stručno usavršavanje.

Prema čl. 5., elementi vrijednovanja uspješnosti u radu s učenicima su: metodička kreativnost u poučavanju, odnosno pronaalaženje postupka za optimalno postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva; primjenjivanje suvremenih oblika i metoda rada u poučavanju i korištenje suvremenih izvora znanja; postignuti rezultati u odgojnog radu s učenicima; postignuti obrazovni rezultati učenika i njihova sposobnost za samostalno učenje i trajno obrazovanje; promicanje ljudskih prava i briga za zdrav

okoliš; suradnja s učiteljima odnosno nastavnicima, roditeljima te predstavnicima društvenog okružja škole, koji sudjeluju u poboljšanju kvalitete života mladeži. Ti se elementi (prema čl. 6.) ocjenjuju ocjenama: zadovoljava, uspješan, vrlo uspješan i izvrstan.

Kako bih pomogla u objektivnijoj procjeni kvalitete i uzornosti rada, tj. uspješnosti u radu s učenicima kao biti nastavničkog posla, a prema zadanoj proceduri (obrascu Prijedloga), za orientaciju u vrednovanju, predlažem neke od mogućih opisa učavanja (postojanja) uzornosti (*kako, kada, koliko*) u nekoliko područja.

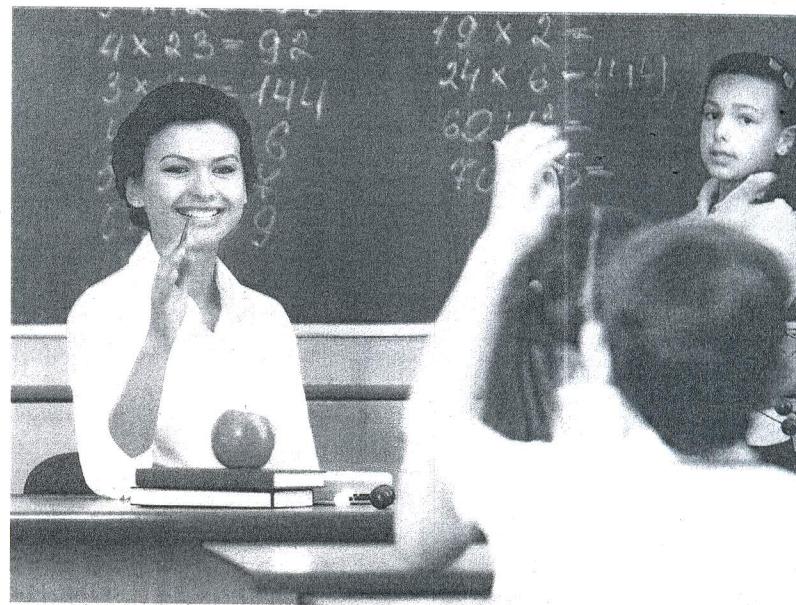
Presudna je metodička kreativnost...

Kao prvo područje ocjene rada predlažem metodičku kreativnost u poučavanju – pronaalaženje postupaka za optimalno postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva. To podrazumijeva:

– jasnoću uvida u ono što treba činiti – vidljivost jasnoće svrhe svoga rada i postizanja zadanih kompetencija (ishoda) od strane učenika, kao i jasnoću izrečenih mjerila vrjednovanja rada, da bude jasno učeniku i roditelju, to jest da bude jasno kako se služi svojim profesionalnim prednostima i kojima;

– način pokazivanja kreativnosti, osvremenjivanja i unaprjeđivanja (poboljšanja) nastave – metodički osmišljeno strukturirano i redovito pisano pripremanje, aktualizacija, životnost i korisnost sadržaja;

– osvremenjivanje nastave raznovrsnim metodama, redovitim korištenjem (poticanjem) različitih stilova učenja/vještinskostrukcijskog inteligencija, poticanja i korištenja sposobnosti učenja, osposobljavanja za život i rad s drugima (u timu), razvijanje komunikacijskih vještina – sposobnosti izražavanja te rješavanja problema, poticanje tolerancije, prava na različitost/individualizacija, asertivnosti, empatičnosti – u čemu se vidi primjer nastavnika i „životovrenerije“ u radu s učenicima;

Kao u svakome poslu tako i u školama postoje i „radnici“, i „majstori“, i „umjetnici“. Nažalost, mnoštvo je onih koji „znaju, mogu, hoće“ i izdvajaju se po tome u pozitivnom smislu, ali se dogodi da provedu i cijeli radni vijek, a da ne napreduju u zvanju ako osobno to ne traže, jer njihovo napredovanje često ne potiču sustavno ni ravnatelji, ni stručne službe, ni prosvjetni savjetnici

– kreativne načine poticanja aktivnosti učenika: nastava uz pomoći računala, načini služenja internetskom i informacijama, poticanje i razvijanje tehniku intelektualnog rada i vještine učenja; poticanje na služenju izvorima znanja (vidljivost vlastitog primjera u populariziranju interesa za svoj predmet i znanost), primjeri izrade vlastitih didaktičkih materijala;

– sposobnost – uspješnost i načine motiviranja učenika suvremenim metodama poučavanja (koliko sudjeluju), primjerost i zanimljivost rada i zadatka za učenike te poticanje samostalnosti: kultura /stil /

način izražavanja, način komuniciranja s učenicima, stvorena nastavna klima – atmosfera življjenja s učenicima: osobni entuzijazam, zrelost, kompetentnost u vođenju učenika i rješavanju spornih situacija; sigurnost, sugestivnost, enuzijastičnost, srdčanstvo, kompetentnost i znanstvena utemeljenost, planiranje – odgovorno, sustavno, stimulirajuće, imaginativno, a iznad svega, iskreno, autentično, jasno, dosljedno;

– otvorenost za dijalog, zajedničke izbore (koje) i odlučivanje te omogućivanje samostalnog učenja i učenja na temelju suodlučivanja.

... i suvremeni oblici i metode rada

Drugo bi područje procjene trebalo obuhvatiti primjenjivanje suvremenih oblika i metoda rada u poučavanju i korištenje suvremenih izvora znanja:

– motiviranost za rast u struci i unaprjeđivanje vlastitoga rada, traženje i prihvatanje sugestija pedagoga i sustručnjaka; učavanje i pokazivanje potrebe za stalnim usavršavanjem (zahtjevi za sudjelovanje na skupovima), inicijativa za predstavljanjem vlastitih iskustava sustručnjacima i predstavljanje vlastitog profesionalnog napredovanja (učenja, korištenih izvora), pri-donošenje protoku korisnih obavijesti – ulaganje napora, uz vidljive korisne posljedice (koje);

– način (adekvatnost) korištenja postojećih sredstava, razvijena informatička pismenost – primjena suvremenih tehnologija (načini sudjelovanja učenika u nastavi uz pomoći računala, načini korištenja interneta i služenja informacijama);

– uporaba novih i aktualiziranih tradicionalnih načina i oblika učenja (istraživačka nastava, iskustvena nastava, projektna nastava, multimedija nastava, interdisciplinarni pristup, tj. povozivanje programskih sadržaja prema načelima međupredmetne korelacije, problemsko i suradničko učenje i sl.);

– sudjelovanje u projektima strukovnih organizacija na unaprjeđenju nastave te poticanje učenika u radu na projektima, primjenjene vlastite ili pronađene inovacije u radu; načini timskog rada u školi, održani ogledni sati, sudjelovanje u zajedničkom planiranju, određivanju kriterija ocjenjivanja i sl.

(Kraj u sljedećem broju)

VRJEDNOVANJE RADA NASTAVNIKA

Do bodova lako, do uzornog nastavnika – teže

Prema Pravilniku o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu proizlazi da je najvažnija vrednost u radu s učenicima te unaprjeđivanje nastave i školstva. Čl. 16. ističe upravo to da se, pri pokretanju postupka napredovanja, uz prijedlog za napredovanje i preslike diplome i radne knjižice, u Ministarstvo šalje radni životopis učitelja odnosno nastavnika s podacima o stečenim specijalizacijama, o specifičnom interesu i pedagoškim sposobnostima za oblikovanje programa, udžbenika, o metodičkoj kreativnosti itd., te ocjene nastavnog rada koje donosi ravnatelj škole uzuglasnost vijeća nastavnika, a ocjene moraju biti (čl. 12.) vrlo uspješan ili izvrstan.

Ipak, danas se čini da se u raspravama o temi napredovanja najčešće polazi od „broja bodova“. Lako bitni, to ipak izvrše bit i smisao određenosti pojma „nastavnik mentor ili savjetnik“. Događa se da i u slučaju stručno-pedagoškog nadzora u postupku napredovanja savjetnici komentiraju bodove i održani nastavni sat, a sve ostalo se, kao, podrazumejava (čak izjavljuju – tko su oni da posumnjuju u korektnost prijedloga). No možda upravo stoga postoje i slučajevi da među nastavnicima promoviranim u viša zvanja ima i – antiprimjera. Uz šest godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj struci, traženih 7 bodova iz izvannastavnog stručnog rada, za zvanje mentor, nije posebno teško skupiti, ali biti uzoran nastavnik puno je teže.

PROFESIJA NASTAVNIK NAPREDOVANJE U STRUCI – IZAZOVI I NEDOUMICE (2)

Dug put do uzornog učitelja

Piše
Katica Molnar
stručna suradnica pedagoginja
SŠ Isidora Kršnjavoga, Našice

Uprošlome smo broju načeli temu napredovanja nastavnika u struci. Svojstva da je među nastavnicima mnoštvo onih koji „znam, mogu, hocem”, a da provedu i cijeli radni vijek ne napredujući u zvanju ako osobno to ne traže, jer nijeho napredovanje često nitko sustavno ne potiče, predložila sam neke od mogućih kriterija za vrijednovanje postignuća nastavnika u nekoliko područja. U prošlome broju bilo je riječi o metodičkoj kreativnosti u poučavanju i služenju suvremenim oblicima i metodama rada. U nastavku bit će riječi i o drugim područjima praćenja nastavnika rada, s time da valja imati na umu da sve ono što je rečeno u prvome dijelu teksta i što je navedeno u nastavku služi samo kao mogućnost ili orijentir.

Odgojni rad s učenicima

U tome području pozornost valja obratiti na sljedeće elemente:

– korištene metode i konkretni način odgojnog djelovanja te stvaranja primjerenje discipline i uzajamnog poštovanja;

– vrline i konkretnе osobine koje su izraziti odgojno primjer (dominantne življene vrline ličnosti nastavnika u području profesionalne kompetentnosti, profesionalne etike i demokratičnosti), način pružanja primjera i moralnosti – način vidljivog življjenja vrednoga među učenicima: međusobno komuniciranje učenika, vidljivost uvažavanja drugoga, vještina aktivnoga slušanja, argumentirano razgovaranje, asertivnoga zauzimanja za sebe i toleriranje različitosti drugoga, vlastito izražavanje potreba i uvažavanje prava drugoga;

– način jačanja samopoštovanja i samopouzdanja učenika: osvješćivanje sposobnosti rješavanja svih problema – upućivanje na to kako poboljšati svoj rad, ulaganje dodatnoga truda nastavnika u slučaju neuspjeha, načini nenasilnog rješavanja sukoba, sposobnosti medijacije; poticanje autonomnosti, jačanje osobnog integracije učenika, osposobljavanje učenika za izgradnju pozitivnih odnosa s drugim učenicima i okolinom;

– jačanje vjere u svoje bezogranične sposobnosti, važnost ulaganja truda, isključivost moralnog postupanja (osobnog dobra nema bez zajedničkog – i obratno, voljeti se kao preduvjet ljubavi za čovječanstvo, spoznaje da je sreća stanje duha i da je stvarna samo u dijeljenju i davanju, o svetosti života i pojedinca kao njegovu vrhuncu...);

– vidljivo uvažavanje interesa učenika (dijelova programa – sadržaja, učeničkih pitanja, mogućnosti izbora metoda rada ili ocjenjivanja), navikavanje na odgovornost u izradi obimnijih radova i sl.;

– načini individualizacije – podrška u radu, poticanje sklonosti, jačanje samopouzdanja i zalaganje za poticanje najjače strane osobnosti učenika i način ulaganja truda u postizanje minimuma u područjima manjeg interesa/sposobnosti učenika;

– odgojno djelovanje u izvannastavnim oblicima rada iz područja struke ili drugih interesnih područja nastavnika, motiviranje učenika na uključivanje;

– mogućnost za afirmiranje učenika (pohvale, slavljenje učenja kao pobjede), poticanje izražavanja mišljenja učenika te prijedloga za poboljšanje stanja i odnosa te svih odluka važnih za život u školi;

– razvoj odlike osobe, kao i znanja, vještina i stavova potrebnih za planiranje i organizaciju aktivnosti, organizaciju vremena, rješavanje problema, pozitivan odnos prema promjenama, komunikacijske sposobnosti, istraživanje, inicijativnost, odgovornost prema sebi i drugima;

– način promicanja odgovornosti prema općem dobru, prirodi, radu, životu, ljudskom dostojarstvu; način stjecanja temeljnih (općeobrazovnih) i stručnih kompetencija, osposobljavanja učenika za život i rad u promjenjivom društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnoga gospodarstva, za poduzetništvo i sa smislim za rizik.

Obrazovna postignuća učenika

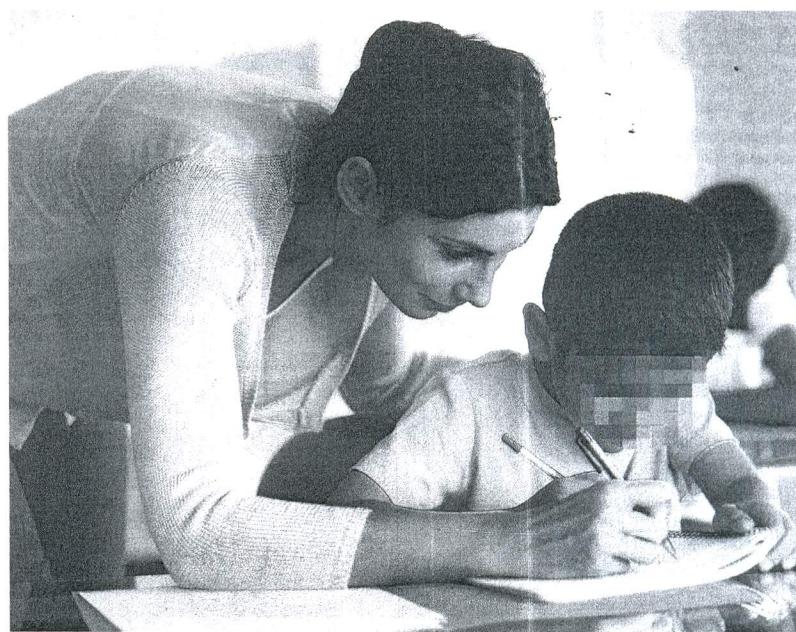
Kad je riječ o postignutim obrazovnim rezultatima učenika i njihovoj osposobljenosti za samostalno učenje i trajno obrazovanje valja uzimati u obzir sljedeće:

– nastavnikovo poticanje i doživljaj zajedništva u uspješnu učeniku, optimizam i ohrabruvanje učenika, jačanje samopouzdanja i vidljivost pozitivnih pomaka; osvještenost vlastite uloge i odgovornosti za uspjeh učenika te svijesti učenika o vlastitim sposobnostima;

– procjeniti u čemu se očituje izvrsnost nastavnikovog rada kao doprinosa učeniku u uspjehu; odnos uloženog rada i rada na satu i učeniku kova uspjeha, količina znanja (učenici globalno puno – malo znanju), rezultati u provedenim vrijednovanjima rada (samovrijednovanjem, internim ili vanjskim);

– isticanje važnosti povratne informacije: ocjenjivanje kao mjerilo vlastite uspješnosti nastavnika; redovitost, planiranost i sustavnost, obuhvatnost (što se prati), način poticanja na rad, priznavanje truda učenika, a ne samo rezultata i uspjeha, poticanje učeničkih pitanja i učenja na pogreškama; najvažnije: dogovorena pravila, dosljedno provođenja i obrazloženost svake ocjene; bilježenje trajnog zalaganja i truda te napredovanja učenika;

– uočljivost rezultata rada u odnosu na vidljivu aktivnost učenika (intenzivna, stalna), potičuća, primjerenih zahtjeva pa time izazovna; način poticanja doživljaja uspjeha kao

Iako je već pojam učitelj u svojoj biti uzvišen, nužno je jasno iskazati koja su to obilježja osobe i kakvi rezultati rada uzornih nastavnika koji ih svrstavaju u kategoriju „svjetionika“. Koreknost, moralnost i vlastiti primjer podrazumijevaju se za sve odgojno-obrazovne radnike, no izdvajati se u pozitivnom smislu ne mogu svi. Upravo stoga status mentora i savjetnika mora dobiti mnogo veće izvanjsko priznanje. Pritom godine staža ili skupljeni bodovi ne smiju imati glavnu ulogu

glavnog motivatora svake aktivnosti učenika;

– poznavanje i korištenje različitih strategija i tehniku učenja, razvijanje odgovornosti učenika za vlastita postignuća u učenju; vidljivi načini učenja učenja, osposobljavanje učenika za osvješćivanje vlastitoga stila kao i tehniku racionalnijega rada, vidljivost služenja tehnikama intelektualnoga rada (bilježenje, sažimanje, umne mape, kognitivne sheme, komentiranje, argumentiranje...) na vlastitim satima;

– entuzijastičnost u poticanju učenikova zadovoljstva spoznavanjem veličanstvenosti osobnog rasta, vrijednosti učenja kao poslanja, neizmjerne vrijednosti znanja i kapitala duha kao neotudivo i jedino-ga stvarnog bogatstva, potrebe cijeloživotnoga učenja;

– vidljivost odgojnoga djelovanja samovrijednovanja kao polazišta svake željene promjene; načini samovrijednovanja rada nastavnika te samovrijednovanja nastavnika kao imperativa promjene;

– poticanje darovitosti i ambicija učenika – zapoženi rezultati; vođenje učenika u istraživačkim projektima (javno objavljenim), mentorstvo i prenošenje iskustava.

Ljudska prava i briga za okoliš

Promicanje ljudskih prava i briga za okoliš sljedeće je područje nastavnikove aktivnosti:

– poticanje inicijativa mladih, savjetovanje i podrška, društva, klubovi, udruge, orga-

nizacije; pomaganje i volontiranje; pisanje, vođenje dokumentacije;

– osposobljavanje učenika za sudjelovanje u rješavanju problema zajednice i preuzimanju odgovornosti za demokratski razvoj društva – ideje, aktivnosti, pomoć i podrška;

– pripremanje javne i kulturne priredbe – aktivnosti u školi ili za školu, organiziranje natjecanja na lokalnoj razini;

– kvalitetne programa te redovitosti i ostvarenosti suradnje s roditeljima (cilj, oblici, vrijeme), uključivanje roditelja u akcije; vidljivi elementi pedagoškoga osposobljavanja roditelja (predavanja, prikaz stručne literature, rad u grupi na temi, igra uloga...); vidljivost orijentacije na pozitivne odgojne postupke (taktičnost, hrabrenje, empatija, pozitivan stav, poznavanje obiteljskih prilika – način pomaganja u problematičnim situacijama).

„Svjetionici“ i oni drugi

Iako je već sam pojam učitelj u svojoj biti uzvišen, nužno je jasno iskazati koja su to obilježja osobe i kakvi rezultati rada uzornih nastavnika koji ih svrstavaju u kategoriju „svjetionika“. Koreknost, moralnost i vlastiti primjer podrazumijevaju se za sve odgojno-obrazovne radnike, no izdvajati se u pozitivnom smislu ne mogu svi. Upravo stoga status mentora i savjetnika mora dobiti mnogo veće izvanjsko priznanje. Pritom godine staža ili skupljeni bodovi ne smiju imati glavnu ulogu.

(Kraj)